

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 1894/1-XXI/10
30.12.2014. године

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој XVI редовној седници, одржаној дана 30.12.2014. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије о докторској дисертацији: ВЕЗА КАСНОАНТИЧКИХ ВИЛА РУСТИКА СА ОРГАНИЗАЦИЈОМ РУДАРСТВА И МЕТАЛУРГИЈЕ НА ЦЕНТРАЛНОМ БАЛКАНУ, кандидата Марије Марић и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 21.06.2011. године.

Кандидат Марија Марић објавила је рад: Територијално разграничење средњовековне жупе Јехошанице, Наша Прошлост, бр. 12, Народни музеј, Краљево 2013.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Комисији
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Милош Арсенијевић

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр.6/2639</u> (број захтева)	
<u>8.01.2015.</u> (датум)	

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Марије (Драган) Марић

(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИ
ДАТ

Марија (Драган) Марић

(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под
насловом:

Веза касноантичких вила рустика са организацијом рударства и металургије на
Централном Балкану

Универзитет је дана 21.06.2011. својим актом под бр 06-6255/28 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила:

Веза касноантичких вила рустика са организацијом рударства и металургије на
Централном Балкану

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Марије (Драган) Марић

(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 20.02.2014. одлуком факултета под бр 221/1-XV/11 у саставу:

	Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1.	др Мирослав Вујовић	доцент	археологија	Филозофски ф.
2.	др Јелена Цвијетић	доцент	исто	Филозофски ф.
3.	др Зорица Кузмановић	доцент	исто	Филозофски ф.

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске

дисертације на седници одржаној 30.12.2014.

дана

Прилог: 1. Извештај комисије са предлогом 2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја 3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА Проф. др Милош Арсенијевић
---	---

Реферат о завршеној докторској дисертацији

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Кандидат Марија Д. Марић (рођена 1982. године у Крушевцу) дипломирала је на Одељењу за археологију Филозофског факултета 2006. године. Докторске студије уписала је на Одељењу за археологију Филозофског факултета у Београду 2008. године. Докторска дисертација Марије Д. Марић *Веза касноантичких вила рустика са организацијом рударства и металургије на Централном Балкану* састоји се од 205 страна текста у ужем смислу, 21 страна библиографије са наведених 296 библиографских јединица. Илустративни део рада састоји се од 28 слика приложених унутар текста и 17 засебних карата.

Кандидат Марија Д. Марић објавила је следеће радове:

- Стевановић, П., Марић, М., и Гарача, В. 2000. Тематско рекогносцирање неолитског локалитета Непричава. у: *Петничке свеске*. Ваљево: ИСП
- Марић, М., Андријевић, А. и Тешовић, А. 2001. Систематско рекогносцирање средњег тока Лепенице. у: *Петничке свеске*. Ваљево: ИСП
- Марић, М. 2006. Археолошки локалитети на територији Жупе александровачке. у: *Жупски зборник 1*. Александровац: Завичајни музеј Жупе
- Марић, М. 2011. Археолошка истраживања локалитета Боровице – Црквине у Житину. *Савиндан*. Пријепоље
- Милутиновић, В. и Марић, М. 2013. Територијално разграничење средњовековне жупе Јехошанице. *Наша прошлост 12*. Краљево: Народни музеј.
- Марић, М. 2014. Гис и промена парадигме заштите археолошког наслеђа. у: *Модерна конзервација*. Београд: ICOMOS Србија (у штампима).

2. Предмет и циљ дисертације:

Као предмет истраживања Марије Д. Марић истиче се испитивање специфичних односа виле рустике као душтвено-економске категорије са експлоатацијом и прерадом метала у римском рудницима на чијој су се територији исте налазиле. Као основни циљ својих истраживања колегиница Марић издвојила је стварање теоријског модела којим се може дефинисати постојање везе између локалитета на којима су идентификоване касноантичке виле рустике са потврђеним римским рударским реверима на простору Централног Балкана. Други циљ се непосредно надовезује на онај примарни. Он представља проучавање значаја и карактера везе вила рустика и касноантичких рудника за економију одређене римске провинције, односно, функција виле у погледу смештаја различитих социјалних субјеката (чланова администрације, радне снаге, војске) као и производње хране (пољопривреда, сточарство) и занатских производа, прераде сировина и осталих активности од значаја за свакодневни живот и развој рудничких зона.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

- **Виле рустике налазе се у економској вези са експлоатацијом, складиштењем, пласманом и прерадом руде;** тестирањем ове хипотезе отвара се могућност испитивања потпуно нове улоге вила не занемарујући њен пољопривредни карактер.
- **Економска веза између касноантичких вила рустика са рударством и металургијом је од изузетне важности за развој економије римских провинција на Централном Балкану;** резултати провере ове хипотезе могу да укажу на економску природу везе вила рустика и рудника.
- **Власници касноантичких вила рустика представљали су важан фактор дрштвенополитичког живота провинције, односно, појединих рудничких области;** овом хипотезом наставља се претходно истраживање социоекономских односа односно порекла и улоге власника вила у друштвеним и политичким сферама провинцијске управе и економског развоја.

4. Кратак опис садржаја дисертације:

1. Увод (стр. 1-4). У почетном поглављу кандидат упућује на развој и значај истраживања римског рударства у провинцијама на тлу Централног Балкана, његове организације и улоге различитих социјалних категорија (аристократија, робови, ослобођеници, локално цивилно становништво, војска) и њихове специфичне улоге у процесу експлоатације, прераде и дистрибуције руда.
2. Предмет истраживања (стр. 5-6) Као предмет истраживања истиче се испитивање специфичних односа виле рустике као душтвено-економске категорије са експлоатацијом и прерадом метала у римском рудницима на чијој су територији поникле.
3. Циљ истраживања (стр. 6-7). У овом поглављу дефинисана су два истраживачка циља. Најпре је истакнуто стварање теоријског модела којим се дефинише постојање могуће везе локалитета који су идентификовани као касноантичке виле

рустике са потврђеним римским рударским реверима на простору Централног Балкана. Други циљ је проучавање значаја и карактера везе вила рустика и касноантичких рудника за економију одређене римске провинције.

4. Контекст истраживања (стр.8-18) У четвртом поглављу изложени су територијални и хронолошки оквири истраживања са посебним освртом на историјски развој римских провинција на тлу Централног Балкана током римског периода као и геолошке и геоморфолошке карактеристике овог подручја.

5. Методологија истраживања (стр. 19-29). Као методологија истраживања истакнут је сплет мултидисциплинарних аналитичких техника попут анализе резултата аеропроспекције, просторног позиционирања путем ГИС-а и систематских археолошких истраживања, преко функционалне анализе покретних налаза и просторне анализе рудничких домена са посебним освртом на проучавање оптималних путних праваца у односу на утрошак енергије до анализе видљивости и просторне дистрибуције појединих градинских локалитета помоћу алогоритама ESRI ArcGIS 10.1.

6. Историјат истраживања (стр. 30-37). Шесто поглавље посвећено је прегледу досадашњег истраживања римског рударства и вила рустика у Србији са посебним освртом на научне радове настале од средине прошлог века до данас.

7. *Res metallica* Горње Мезије (стр. 38-56). У седмом поглављу су разматране специфичности рударског ревера Горње Мезије, односно касноантичких провинција насталих доцнијом поделом ове територије. Дискутовани су правни положај рудничких домена, систем рудничке администрације, присуство и улога римске војске, развој и карактер насеља као и различити технолошки поступци експлоатације и прераде металних руда.

8. Археолошки показатељи територијалне организације (стр. 57-156). У овом најобимнијем поглављу, кандидат је детаљно представио централнобалканске рударске домене на тлу *Metalla Tricornensia* (авалски, космајски, руднички, котленички), *Metalla Dardanica* (ибарски, јањевски, кумановски, ремесијански и равански), *Metalla civitas Moesorum* и *Metalla Pincensia*.

9. Анализа топографије и проблеми вила рустика (стр. 157-185). Поред тумачења појма, настанка и развоја виле рустика, у поглављу су приказани резултати истраживања вила рустика на различитим позицијама унутар рудничке територије (на ободном подручју, у оквиру путних станица, у близини рударских руралних насеља и непосредних зона рударско-металуршке делатности). Испитивањем функционалне повезаности различитих фактора (утврђење – насеље - рудник) у експлоатацији и преради руде учињен покушај дефинисања зоне експлоатације рудног ресурса. Посебна пажња посвећена је и испитивању улоге утврђења у систему експлоатације, прераде и транспорта руде.

10. Виле рустика на рудничким територијама - дискусија (стр. 186-195). У десетом поглављу кандидат чини општи осврт на проучавање архитектонског и археолошког садржаја и функције вила рустика као симболичке представе власника који су припадали вишим слојевима римског друштва као носиоци политичке и економске моћи. Овде се посебно испитује карактер касноантичких вила рустика односно њихова улога на рудничкој територији. Доводи се у питање искључиво пољопривредна функција (земљорадња, сточарство) и отвара могућност за посматрање ових насеља као део сложеног система рудничке инфраструктуре,

администрације, контроле, транспорта и дистрибуције руда у зоне ван царских домена.

11. Виле у другим контекстима - урбане, субурбане и царске. Кроз навођење различитих примера вила од оних у оквиру насеља, њиховој непосредној близини или оних у руралним областима, кандидат указује на недоследност у идентификацији одређеног типа виле. Ово се, по мишљењу колегинице Марић посебно односи на виле субурбане и виле рустике код којих је примећена сличност у архитектонском склопу и опреми ентеријера. Као кључна разлика између различитих типова вила издвојена је функција симболичке манифестације присуства власника, његових задужења и активности.

12. Ка закључку (стр. 203-205) У завршном поглављу кандидат је резимирао резултате својих истраживања са посебним освртом на премештање тежишта живота из градова у руралне зоне и сразмерно повећање броја вила рустика у касноантичком периоду.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Докторска дисертација Марије Д. Марић представља рад у коме су по први пут на једном месту сучељени резултати досадашњих истраживања настанка, организације и значаја рудничких територија са новим методолошким приступима. Ово се пре свега односи на просторну анализу рудничког домена, односно анализу басена локалитета (site catchment) која је употребљена као основни истраживачки метод и студија случаја на примеру северног дела ибарског домена. Презентација басена локалитета извршена помоћу компјутерских модела математичког прорачунавања интеракције локација вила са осталим локалитетима (рудници, путеви, насеља) уз анализу оптималних путева у односу на утрошак енергије и анализу видљивости, допринели су да, комбиновањем са проучавањем историографске и епиграфске грађе те постојећим резултатима археолошких истраживања, кандидат сагледа положај и улогу вила рустика у рудничким областима у новом, потпунијем светлу. Доводи се у питање да ли ова насеља уопште треба окарактерисати као суштински рурална или као урбане енклаве са најбитнијим елементима градског живота у руралном окружењу. Одбачено је мишљење о функцији касноантичких вила рустика као насеља са искључиво пољопривредном делатношћу, мада њихова улога у снабдевању рудника прехрамбеним производима није занемарена. Вила као комплекс економског али и резиденцијалног карактера са елементима организације и оплемењивања простора различитим луксузним садржајима који надилазе пуко становање, представљена је као спој државног и приватног утицаја на организацију касноантичке економије. Коначно, колегиница Марић тумачи касноантичке виле рустике као важне посредничке пунктове у двосмерниом пласману нерудничке и рудничке робе на релацији шире провинцијске територије и уже зоне рудничких домена.

6. Закључак:

Дисертацију *Веза касноантичких вила рустика са организацијом рударства и металургије на Централном Балкану*, одликује солидан методолошки приступ и добро промишљен концепт рада уз коришћење релевантне и обимне научне литературе. У изради докторске тезе кандидат се придржавао раније дефинисаног истраживачког плана чиме је у највећој мери одговорио на постављене захтеве. Међусобне везе вила рустика са античким рударским реверима на територији Србије нису до сада разматране у форми посебне научне синтезе што додатно поткрепљује чињеницу да је рад Марије Марић оригинално научно дело са посебним значајем за будућа истраживања ове теме. Имајући све наведено у виду износимо пред Наставно-научно веће Филозофског факултета позитивну оцену рада *Веза касноантичких вила рустика са организацијом рударства и металургије на Централном Балкану* и сматрамо да кандидат Марија Д. Марић може приступити његовој јавној одбрани.

У Београду 13.10. 2014

доц. др Мирослав Вујовић (ментор)

доц. др Јелена Цвијетић

доц. др Зорица Кузмановић